

Техногендік сипаттағы төтенше жағдайлар және терроризм актісін жасау қаупі туындаған кездегі білім беру ұйымдары қызметкерлерінің, білім алушылары мен тәрбиеленушілерінің іс қимыл АЛГОРИТМІ

1-тарау. Жалпы ережелер

1. Осы техногендік сипаттағы төтенше жағдайлар және терроризм актісінің жасалу қаупі туындаған кездегі білім беру ұйымдары қызметкерлерінің, білім алушылары мен тәрбиеленушілерінің іс-қимыл алгоритмі (бұдан әрі-Алгоритм) техногендік сипаттағы төтенше жағдайлар туындаған және терроризм актісінің жасалу қаупі туындаған жағдайларда білім беру ұйымдарының жұмыс істеу тұрақтылығын арттыру жөніндегі іс-шараларды басқару мақсатында әзірленді және олардың алдын алуға және оларды жоюға бағытталған.

Білім беру ұйымдарының тұрақты жұмыс істеуін қамтамасыз ету мақсатында төтенше жағдай (бұдан әрі-ТЖ) аймағында авариялық – құтқару және кезек күттірмейтін жұмыстарды жүргізуге дайындық жөніндегі іс-шаралар кешенін қабылдау.

Техногендік сипаттағы төтенше жағдайлар аймағында авариялық-құтқару және кезек күттірмейтін жұмыстарды жүргізуге дайындық жөніндегі іс-шаралар кешенін қабылдау білім беру ұйымдарының тұрақты жұмыс істеуін қамтамасыз етуге бағытталған.

2.Терроризм актісі жасалған жағдайда білім беру ұйымдарының басшылары мен қызметкерлері жасалған терроризм актісі туралы Құқық қорғау және арнайы органдарға дереу хабарлауға және білім беру ұйымының персоналын эвакуациялауды қамтамасыз етуге міндетті.

Осы жұмысты ұйымдастыру кезінде бөгде адамдардың объектілерге және осал учаскелерге (аймақтарға, жабдықтарға) еркін кіру мүмкіндігін болдырмауға ерекше назар аудару қажет, бұл, сөзсіз, Террористік құралдарды жеткізу мүмкіндігін, сондай-ақ бақылау, автоматика, байланыс аппаратурасының істен шығуын және т. б. болдырмайды.

Террористік іс-әрекетті ықтимал дайындау мен жүзеге асырудың негізгі белгілері:

- мінез-құлқында ықтимал террористік шабуыл объектісінің жақын ортасындағы жағдайды зерделеу, оның қызметіндегі белгілі бір аспектілерге жоғары немесе жеткіліксіз уәждеделген қызығушылық байқалатын адамдардың пайда болуы;

- таңдалған объектілерде күдікті тұлғалардың бірнеше рет пайда болуы және олардың фото және бейнетүсірілім жүргізуі және т. б.;

- объектінің қауіпсіздігін қамтамасыз ететін тұлғалармен және персоналмен негізсіз байланысқа түсу, олардан жұмыс режимін, қол жеткізу тәртібін, қауіпсіздікті қамтамасыз ету және т. б. шығару;

- техникалық қызмет көрсетуге қатысы жоқ адамдардың жертөлелер мен шатырларға енуі;

- бөгде келушілерде (күдік тудыратын адамдарда) объектінің ғимаратына кіре берісте күзетпен тексеру ұсынушының жеке басы туралы ақпарат бермейтін құжаттардың болуы;

- жалған ақпарат объектісінің әкімшілігі мен қызметкерлеріне хабарлау;

- осал учаскелерді және оларға қол жеткізу тәртібін, өткізу режимі және объектіні қорғау жүйесінің тәртібін зерделеу.

Террористік шабуылдың үлгілік сценарийлерін алдын ала талдау негізінде оларды төтенше жағдайларды дамытудың әрбір фазасында қолайлы, оң жағына өзгерту мақсатында нақты бастапқы, аралық және қорытынды жағдайларға тиімді әсер етуге мүмкіндік беретін іс-шаралар кешенін әзірлеу және нақты уақыт режимінде іске асыру маңызды.

Түрлі жағдайларды алдын ала пысықтау терроризм актісін жасау қаупі туындаған кезде білім беру ұйымдарының қызметкерлері мен білім алушыларының іс-қимыл алгоритмін, оның ішінде әдеттегі экстремалды жағдайлардағы іс-қимылдарды реттейтін мекенжай нұсқаулықтары мен жадынамаларды қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Білім беру ұйымдарының терроризмге қарсы қауіпсіздігін қамтамасыз ету жөніндегі шараларды іске асыру жауапкершілігі Заңда және Қазақстан Республикасының өзге де нормативтік құқық актілерінде белгіленген құзырет шегінде олардың басшыларына жүктеледі.

3. Техногендік сипаттағы төтенше жағдайлардың алдын алу жөніндегі іс-шаралар олардың туындау ықтималдығы мен олардан келтірілуі мүмкін залалды ескере отырып жүргізіледі.

Техногендік сипаттағы төтенше жағдайлардың алдын алу жөніндегі іс-шараларды орындау Білім беру ұйымдарының басшыларына олардың заңда және Қазақстан Республикасының өзге де нормативтік құқықтық актілерінде белгіленген құзыреті шегінде жүктеледі.

2-тарау. Білім беру ұйымы қызметкерлерінің, білім алушылар мен тәрбиеленушілерінің ғимаратта және оның аумағында терроризм актісінің жасалу қаупі туындаған кездегі іс-қимыл тәртібі

4. Тәртіп қызметкерлердің, педагогтердің, білім алушылар мен тәрбиеленушілердің іс-қимылдарын жүйелейді және үндестіреді, оның ішінде білім беру ұйымында және оның аумағында терроризм актісінің жасалу қаупі туындаған кезде ата-аналарды хабардар етуді көздейді.

Осы Алгоритммен ұйғарылатын іс-әрекеттерді білім беру ұйымының басшысы әрбір қызметкерге, педагогке, білім алушыға және ата-анаға (заңды өкілге) жеткізуге тиіс.

5. Алгоритмнің мақсаты – білім беру ұйымының әкімшілігі мен педагогикалық ұжымына террористік сипаттағы төтенше және төтенше жағдайға барынша тез бағдарлануға және әрекет етуге көмектесу.

6. Білім беру ұйымында терроризм актісін жасау қаупі туындаған кезде жедел іс-қимыл жасауға негіз болуы мүмкін:

- қызметкерлердің, педагогтердің, білім алушылардың немесе тәрбиеленушілердің кез келгенінің күдікті пәнді анықтауы;

- білім беру ұйымына қауіп-қатердің телефон арқылы немесе жазбаша түрде түсуі;

- білім беру ұйымының қызметкерлеріне, педагогтеріне, білім алушыларына және тәрбиеленушілеріне қарулы шабуыл жасау болып табылады;

- террористердің қызметкерлерді, педагогтарды және білім алушыларды кепілге алуы және/немесе ұйымның ғимаратында немесе оның аумағында болуы.

- террористің білім беру ұйымына шабуылы.

7. Жоғарыда санамаланған барлық жағдайларда білім беру ұйымының басшылығы болған жағдай туралы дереу хабарлайды:

- 102 ішкі істер органдарының арнасына, «112» бірыңғай кезекші-диспетчерлік қызметіне;

- білім бөлімінің басшысына.

1-параграф. Күдікті затты табу

8. Күдікті зат деп күдікті дыбыстар (*шертулер, сағаттың тықылы және т.б.*) және ерекше иістер (*бадам, хлор, аммиак*) шығаратын иесіз сөмкелер, пакет, жәшік, қорап, шығыңқы сымдары, жіптері, электр таспасы бар ойыншықтар.

Мұндай зат жарылғыш немесе улы химикатты заттармен (УХЗ) немесе биологиялық агенттермен (*қауіпті инфекциялардың қоздырғыштары, мысалы, күйдіргі, шешек, туляремия және т. б.*) толтырылуы мүмкін.

9. Қауіпті немесе күдікті затты тапқан адамдар дереу ішкі істер органдарының «102» арнасына немесе «112» (*егер ол тәрбиеленуші немесе білім алушы болса, онда тәрбиешіге немесе сынып жетекшісіне*) бірыңғай кезекші-диспетчерлік қызметіне хабарлауға және шұғыл ден қою күштері келгенге дейін заттан қауіпсіз қашықтықта болуға және болған жағдайға қатысты айғақтар беруге дайын болуға міндетті.

10. Басшының іс-әрекеті:

- қоғамдық тәртіпті қамтамасыз ету үшін білім беру ұйымының тұрақты қызметкерлері қатарынан қоршауды шығару;

- шұғыл ден қою қызметтерінің (ішкі істер органдарының бөлімшелері, жедел медициналық көмек қызметтері, өрт сөндіру есептоптары, жедел-құтқару қызметтері) қауіпті немесе күдікті зат табылған жерге кедергісіз кіру мүмкіндігін қамтамасыз етуге міндетті;

- эвакуациялау жоспарына сәйкес білім алушылар мен білім беру ұйымының қызметкерлерді эвакуациялау үшін шаралар қабылдасын.

11. Персоналдың іс-қимылы (қызметкерлер, педагогтер):

- білім беру ұйымының әкімшілігіне (телефон арқылы) және ғимаратқа ешкімді жібермеуге (олар келгенге дейін) хабарлау;

- білім алушыларды және тәрбиеленушілерді осы пәннен қауіпсіз қашықтыққа ауыстыру (100 м-ден жақын емес), жақындамау, ұстамау, ашу және олжаны ауыстырмау;

күдікті затты тапқан адамдарға шұғыл ден қою күштері келгенге дейін қауіпсіз қашықтықта болуға және болған жағдайға қатысты айғақтар беруге дайын болуға тиіс;

- иесіз қалған заттың ықтимал иесін анықтау үшін айналадағылардан сұрау;

- радиобайланыс құралдарын, оның ішінде ұялы байланыс құралдарын осы заттың жанында пайдаланудан бас тарту;

- мүмкіндігінше анықтау уақыты мен орнын белгілеу;

- қауіпті аймаққа іргелес аумақтан білім алушыларды және тәрбиеленушілерді ұйымдасқан түрде эвакуациялауды қамтамасыз етуге көмектесу;

- қажет болса, қорғауды қамтамасыз ететін заттарға (*ғимараттың бұрышына, бағанға, қалың ағашқа, автокөлікке және т. б.*) жасырынып, бақылау жасаңыз;

- объекіден шығу, мүмкін болмаған жағдайда-күрделі құрылыстың артына және қажетті қашықтықта жасырыну.

12. Білім алушылардың іс-әрекеттері:

- үрейленбеңіз, қандай жағдайда да білім беру ұйымының педагогтері мен қызметкерлерін тыңдаңыз;

- табылған затты ұстамаңыз, ашпаңыз және орнынан жылжытпаңыз;

- қажет болған жағдайда қорғауды қамтамасыз ететін заттардың артына тығылыңыз (*ғимараттың бұрышы, баған, қалың ағаш, автокөлік және т. б.*);

- объекіден шығу, мүмкін болмаған жағдайда-күрделі құрылыстың артына және қажетті қашықтықта жасырыну.

13. Білім беру ұйымының қауіпсіздігін қамтамасыз ететін тұлғалардың іс-әрекеттері:

- күдікті затты ұстауға, жақындауға, жылжытуға болмайды;

- иесіз қалған заттың ықтимал иесін анықтау үшін айналадағылардан сұрау;

- радиобайланыс құралдарын, оның ішінде ұялы байланыс құралдарын осы заттың жанында пайдаланудан бас тартуға;
- мүмкіндігінше анықтау уақыты мен орнын белгілеу;
- ішкі істер органдарының «102» арнасына немесе «112» бірыңғай кезекші-диспетчерлік қызметіне және білім беру ұйымдарына күдікті заттың табылғаны туралы дереу хабарлау;
- күдікті заттың сыртқы түрін және оның анықталу мән-жайын сипаттауға дайын болу;
- дүрбелең туғызбау үшін не болғанын білу керек адамдардан басқа ешкімге жарылыс қаупі туралы хабарламаңыз;
- күдікті зат пен қауіпті аймаққа бөгде адамдардың кіруін шектеуді қамтамасыз ету;
- қауіпті аймаққа іргелес аумақтан адамдарды ұйымдасқан түрде эвакуациялауды қамтамасыз ету;
- қажет болса, қорғауды қамтамасыз ететін заттарға (ғимараттың бұрышы, баған, қалың ағаш, автомобиль және т.б.) жасырынып, бақылау жасаңыз.

Жарылғыш құрылғы (ЖҚ) немесе ЖҚ ұқсас зат табылған кезде эвакуация мен қоршаудың ұсынылатын аймақтары:

- РГД гранатасы – 5-50 м;
- Анар Ф-1-200 м;
- салмағы 200 г тротил шашкасы - 45 м;
- жару құрылғысы - 200 м кем емес;
- сыра банкі 0,33 л - 60 м;
- дипломат (кейс) – 230 м;
- жол чемоданы - 350 м;
- жеңіл автомашина-кемінде 600 м;
- шағын автобус-920 м;
- жүк машинасы (фургон) – 1240 м.

2-параграф. Білім беру ұйымына телефон арқылы қауіптің түсуі

14. Қазіргі уақытта телефон жарылғыш құрылғылар туралы, адамдарды кепілге алу, бопсалау және бопсалау туралы ақпаратты қамтитын хабарламалардың негізгі арнасы болып табылады. Мұндай сигналды назардан тыс қалдырмаңыз.

Әңгімені сөзбе-сөз есте сақтауға тырысыңыз және оны қағазға бекітіңіз.

Сөйлесу фактісі мен оның мазмұны туралы таратпаңыз, ақпаратқа ие адамдардың санын барынша шектеңіз.

15. Телефон арқылы қауіп-қатер алушының іс-әрекеті (басшы, қызметкер, педагог, білім алушы):

Әңгіме барысында қоңырау шалушының жынысын, жасын және сөйлеу ерекшеліктерін белгілеңіз:

- дауыс (қатты немесе ақырын, төмен немесе жоғары),
- сөйлеу қарқыны (жылдам немесе баяу),
- айтылу (айқын, бұрмаланған, кекіру, сыбырлап, екпінмен немесе диалектімен),

- сөйлеу мәнері (қисынды сөздер, орынсыз сөйлеу).

Міндетті түрде дыбыстық фонды белгілеңіз (автомашиналардың немесе теміржол көлігінің шуы, теле - немесе радиоаппаратураның дыбысы, дауыстар, басқалар).

Қоңыраудың сипатын белгілеңіз-қалалық немесе қалааралық.

Әңгіменің нақты басталу уақытын және оның ұзақтығын белгілеуді ұмытпаңыз.

Қалай болғанда да, әңгіме барысында келесі сұрақтарға жауап алуға тырысыңыз:

- бұл адам қайда, кімге, қандай телефон арқылы қоңырау шалады?
- ол қандай нақты талаптар қояды?
- ол жеке талап қояды, делдал ретінде әрекет ете ме, әлде қандай да бір адамдар тобын білдіре ме?
- ол қандай шарттарда немесе олар ойдан бас тартуға келіседі?
- онымен қалай және қашан байланысуға болады?
- сіз бұл қоңырау туралы кімге хабарлай аласыз немесе хабарлауыңыз керек?

Сіз және сіздің басшылығыңыз шешім қабылдау немесе қандай да бір іс - әрекет жасау үшін қоңырау шалушыдан мүмкін болатын ең ұзақ уақытқа жетуге тырысыңыз.

Мүмкіндігінше, сөйлесу барысында ол туралы Ішкі істер органдарының 102-арнасына немесе «112» бірыңғай кезекші - диспетчерлік қызметіне және ұйым басшылығына, егер жоқ болса-әңгіме аяқталғаннан кейін дереу хабарлау керек.

3-параграф. Білім беру ұйымына қауіптің жазбаша нысанда түсуі

16. Қауіптер жазбаша түрде білім беру ұйымына пошта арқылы да, әртүрлі анонимді материалдарды (жазбалар, магниттік ақпарат тасымалдағыштарындағы ақпарат және т.б.) табу нәтижесінде де түсуі мүмкін.

17. Қауіп-қатер алушының жазбаша нысандағы іс-әрекеті (басшы, қызметкер, педагог, білім алушы):

Алғаннан кейін мұндай құжатты, хабарласушымен барынша сақ болыңыз. Мүмкіндігінше оны таза, тығыз жабылған пластик пакетке салыңыз да, бөлек қатты қалтаға салыңыз.

Оған саусақ іздерін қалдырмауға тырысыңыз.

Егер құжат конвертте келіп түссе – оны тек сол немесе оң жағынан ашып, шеттерін қайшымен мұқият кесіңіз.

Барлығын сақтаңыз: мәтіні бар құжаттың өзі, кез келген тіркеме, конверт және қаптама-ештеңені тастамаңыз.

Құжаттың мазмұнымен таныс тұлғалар тобын кеңейтпеңіз.

102 ішкі істер органдарының арнасына немесе «112» бірыңғай кезекші-диспетчерлік қызметіне дереу хабарлау қажет.

4-параграф. Білім беру ұйымының қызметкерлеріне, педагогтеріне, білім алушылары мен тәрбиеленушілеріне қарулы шабуыл жасау

18. Қызметкерлерге, педагогтерге, білім алушылары мен тәрбиеленушілерге қарулы шабуыл жасалған кезде өзін-өзі оқшаулау үшін шаралар қабылдау, қауіпті аймақтан дереу шығу, сондай-ақ ішкі істер органдарының «102» арнасына немесе «112» бірыңғай кезекші-диспетчерлік қызметіне хабарлау қажет.

Жасырынып, террористердің кетуін күтіңіз және мүмкін болған жағдайда ғимараттан шығыңыз.

19. Басшының іс-қимылы:

- қарулы шабуылдың фактісі мен мән-жайлары туралы Құқық қорғау және/немесе арнаулы мемлекеттік органдарды дереу хабардар ету;

- объектідегі адамдардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету бойынша жұмысты ұйымдастыру (*эвакуациялау, ішкі кедергілерді оқшаулау, объектідегі тосын жағдай туралы хабарлау және т. б.*);

- терроризмге қарсы күрес жөніндегі жедел штабтың келген күштерімен өзара іс-қимыл жасау.

20. Персоналдың іс-қимылы (қызметкерлер, педагогтер):

- жағдайды бағалаңыз, білім алушылармен бірге ғимараттан қалай кететініңіз туралы нақты жоспар жасаңыз;

- егер оқушылармен бірге қауіпсіз эвакуациялануға мүмкіндік болса, ғимараттан шығыңыз;

- заттар мен сөмкелерді қалдырыңыз;

- қолыңызды жасырмаңыз, олар көрініп тұруы керек.

Егер ғимараттан шыға алмаған жағдайда:

- кабинеттен, топтан жылдам шығып, дәліздегі барлық білім алушылар, тәрбиеленушілер мен қызметкерлерді өз кабинетіңізге бағдар беру;

- сізге таныс емес немесе кіруге рұқсаты жоқ ересектерді кабинетке немесе топқа жібермеу;

- есікті мықтап жабыңыз, мүмкіндігінше кілтпен;

- терезелерді жабыңыз, барлық перделерді түсіріңіз немесе жабыңыз;

- шабуылдаушы оларды есікке қарап көре алмайтындай етіп білім алушыларды қабырғаға тұрғызыңыз;

- білім алушылар мен тәрбиеленушілерге «Қауіпсіз бұрыш» табыңыз;

- жарықты сөндіріп және компьютерлердің мониторларын өшіріңіз, ұялы телефондарды дыбыссыз сигналға қойыңыз;

- білім алушылар мен тәрбиеленушілер үшін тыныштықты қамтамасыз ету;

- қатысу парағын толтырыңыз (дәліздерден кірген білім алушылар мен тәрбиеленушілерді тізімдеңіз (жоғарыда көрсетілгендей) және осы сыныпта болуы керек, бірақ жоқ болған білім алушылардың тізімін жасаңыз.

Ескерту: шамдарды өшірмес бұрын, барлық қызметкерлер сабаққа қатысу журналын тауып, қолында ұстауы керек. Бұл қажет болған жағдайда барлық білім алушылар мен тәрбиеленушілерді эвакуациялауға көмектеседі.

- спорт залындағы білім алушыларды шешінетін бөлмеге ауыстырып, барлық есіктерді құлыптап, қауіпсіз орын табу керек;

- асханалардағы білім алушыларды жақын сыныптарға көшіру қажет;

- егер қызметкерлер мен білім алушылар білім беру ұйымының ғимаратынан тыс жерде болса, олар тоқтап, құлап, қозғалмауы керек;

- егер қызметкерлер, білім алушылар және тәрбиеленушілер дәретханада болса, олар кабинаны жауып, жарықты сөндіруі керек;

- дәліздегі барлық адамдар дереу жақын сыныпқа көшіп, жарықты сөндіруі керек;

- медбикелер/асхана қызметкерлері/көмекші қызметкерлер өздері тұрған бөлмеде қалып, есіктерді жауып, жарықты сөндіруі керек;

- білім алушылар мен кітапхана қызметкерлері кітапханада қалуы тиіс. Кітапханашылар есіктерді құлыптап, жарықты сөндіріп, балалар мен өздері үшін қауіпсіз орын табуы керек.

Ескерту: Басшының өкіміне дейін қауіпсіз жерлерде болыңыз.

21. Білім алушылардың іс-қимылы:

- дүрбелең болмау, барлық жағдайда мектеп қызметкерлері мен мұғалімдерін тыңдау;

- объектіні білдірмей тастап кету, мүмкін болмаған жағдайда-қауіпсіз жерде жасырыну;

- есікті құлыптау, құқық қорғау қызметкерлерінің келгенін күту;

- құқық қорғау және/немесе арнайы мемлекеттік органдарды, күзетті, персоналды, объект басшылығын қарулы шабуылдың фактісі мен мән-жайлары туралы мүмкіндігінше кез келген тәсілмен хабардар етуге міндетті.

Ескерту: басшының немесе педагогтардың өкіміне дейін қауіпсіз жерлерде болыңыз.

22. Білім беру ұйымының қауіпсіздігін қамтамасыз ететін тұлғалардың іс-қимылы:

- Қарулы шабуылдаушыны анықтау;

- мүмкіндігінше объектіде адамдардың жаппай болу орындарына оның жылжуын бұғаттау;

- қарулы шабуыл фактісі туралы объект басшылығына, құқық қорғау және/немесе арнайы мемлекеттік органдарға кез келген тәсілмен хабарлау;

- объектідегі адамдардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету шараларын қабылдау (эвакуациялау, ішкі кедергілерді оқшаулау және т.б.).

5-параграф. Білім беру ұйымдарына адамдарды кепілге алу

23. Білім беру ұйымы тұтқындау немесе кепілге алу орнына айналуы мүмкін, ал қылмыскерлер өздерінің саяси мақсаттарына қол жеткізе алады немесе төлем алады.

24. Басшының іс-қимылы:

- білім алушылардың, тәрбиеленушілердің, педагогтердің және басқада қызметкерлердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін жоғары деңгейде қажетті жағдай ұйымдастыру;

- құқық қорғау және/немесе арнайы мемлекеттік органдарға қызметкерлерді, педагогтарды және білім алушыларды кепілге алу туралы дереу хабардар ету;

- басқыншылардың талаптарын білуге тырысу;

- терроризмге қарсы күрес жөніндегі жедел штабтың келген күштерімен өзара іс-қимыл жасау.

25. Персоналдың іс-қимылы (қызметкерлер, педагогтер):

- жақын маңдағы білім алушылар мен тәрбиеленушілерді қорғауды ұйымдастыру: мүмкіндігінше олардың кепілге алынуының алдын алу, ғимараттан абайлап шығару немесе үй-жайға тығылу, есікті бұғаттау, құқық қорғау органдарының қызметкерлері келгенге дейін ұстап тұру немесе ғимараттан шығу қауіпсіздігі мүмкіндігі;

- құқық қорғау және/немесе арнайы мемлекеттік органдарға кепілдікке алудың мән-жайлары мен қаскүнемдер (*саны, қару-жарағы, жарақтандырылуы, жасы, лақап аты, ұлты және т.б.*) туралы мүмкіндігінше кез келген қолжетімді тәсілмен және өз қауіпсіздігін кепілдік берілген қамтамасыз ету шартымен ғана хабардар етуге міндетті.

26. Білім алушылардың іс-қимылы:

- дүрбелең болмаңыз, шыдамдылық пен ұстамдылықты сақтаңыз, сіздің мақсатыңыз-тірі қалу;

- есіңізде болсын, сіздің басып алғаныңыз туралы хабарлама алғаннан кейін арнайы қызметтер әрекет ете бастады және сіздің босатылуыңыз үшін қажет нәрсенің бәрін жасайды;

- шабуылдаушыларға қару қолдануға және адам өліміне әкелуі мүмкін іс-әрекеттерге жол бермеу;

- айырылуды, қорлауды және қорлауды тасымалдаңыз, қылмыскерлердің көзіне қарамаңыз, өзіңізді қорламаңыз.

- кез-келген әрекетті орындау үшін (отырыңыз, тұрыңыз, ішіңіз, дәретханаға барыңыз) рұқсат сұраңыз.

- егер сіз жарақат алсаңыз, қозғалмауға тырысыңыз, осылайша сіз қан жоғалтуды азайтасыз;

- арнайы қызметтер сіздің босатуыңыз бойынша операцияларды жүргізу кезінде келесі талаптарды мүлтіксіз сақтаңыз:

- еденде жатып, басыңызды қолыңызбен жабыңыз және қозғалмаңыз;

- ешқандай жағдайда арнайы қызмет қызметкерлеріне қарсы немесе

олардан қашпаңыз, өйткені олар сізді қылмыскер ретінде қабылдауы мүмкін;
- мүмкін болса, есіктер мен терезелердің саңылауларынан алыс болыңыз.

27. Білім беру ұйымының қауіпсіздігін қамтамасыз ететін тұлғалардың іс-қимылы:

- жеке бастамасы бойынша келіссөздер жүргізбеуге;
- сақ болыңыз, қылмыскерлердің белгілерін, олардың бет-әлпетінің ерекшеліктерін, киімдерін, аттарын, лақап аттарын, мүмкін тыртықтар мен татуировкаларды, сөйлеу ерекшеліктері мен мінез-құлқын, әңгіме тақырыбын және т.б. есте сақтауға тырысыңыз.

28. Кепілге алу кезіндегі іс-қимыл тәртібі:

Қылмыскерлерді физикалық күш немесе қару қолдануға итермелейтін әрекеттерден аулақ болыңыз, қашуға тырыспаңыз.

Өзіңізге назар аудартпаңыз.

Егер қашудың сәттілігіне толық сенім болмаса, жүгіруге тырыспаңыз.

Террористер туралы мүмкіндігінше көбірек ақпаратты есте сақтаңыз (*саны, қару-жарағы, сыртқы келбеті, дене бітімі, екпіні, әңгіме тақырыбы, темпераменті, мінез-құлық мәнері*).

Орналасқан жеріңізді анықтауға тырысыңыз.

Мүмкін болса, кез-келген қол жетімді байланыс әдісін қолдана отырып, өмірге қауіп төндірмей, сақтық танытып, не болғанын құқық қорғау органдарына немесе арнайы органдарға, қауіпсіздік бөлімшесіне немесе объектінің күзет қызметіне хабарлауға тырысыңыз.

Қандай жағдай болмасын, тағамды елеменіз. Бұл күш пен денсаулықты сақтауға көмектеседі.

Жарақат алған кезде өзіңізге алғашқы медициналық көмек көрсетуге тырысыңыз.

Ең бастысы - бандиттер өздерін бақылауды тоқтатса да, дүрбелең болмау.

Терезелерден, есіктерден және террористердің өздерінен алыс тұрыңыз. Бұл үй-жайға шабуыл жасау, қылмыскерлерді жеңу үшін мергендерді ату жағдайында сіздің қауіпсіздігіңізді қамтамасыз ету үшін қажет.

Арнайы бөлімше қызметкерлері кепілге алынған адамдарды босату жөніндегі операцияларды жүргізген кезде мынадай талаптарды сақтау қажет:

- еденге төмен қаратып жату, мүмкіндігінше қабырғаға басып, басын қолмен жабу және қозғалмау.;

- ешқандай жағдайда арнайы бөлімше қызметкерлеріне қарсы немесе олардан қашуға болмайды, өйткені олар жүгірушіні қылмыскер ретінде қабылдай алады;

- егер мүмкіндік болса, есіктер мен терезелердің ойықтарынан алыс болу қажет.

6-параграф. Білім беру ұйымының ішінде және оның аумағында атыс кезінде

29. Қала көшелерінде, атыс қаруын қолдану оқиғалары орын алуы мүмкін.

Ату міндетті түрде терроризммен байланысты болмауы мүмкін: бұл қылмыстық, тұрмыстық немесе бұзақылық әрекеттер болуы мүмкін.

30. Басшының іс-қимылы:

- білім алушылардың, тәрбиеленушілердің, педагогтердің және басқада қызметкерлердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін жоғары деңгейде қажетті жағдай ұйымдастыру;

- құқық қорғау және/немесе арнаулы мемлекеттік органдарды атыс туралы дереу хабардар ету;

- қызметкерлердің, педагогтар мен білім алушылардың өмірін қорғауға арналған іс-әрекеттерді ұйымдастыру.

31. Персоналдың (қызметкерлер, педагогтар) және білім алушылардың іс-қимылы:

- егер сіз көшеде атыс естіген болсаңыз, терезе жанында тұрмаңыз, тіпті ол пердемен жабылған болса да;

- терезе алды тақтайының деңгейінен жоғары көтерілмеңіз;

- балаларға оқ атылатын сыныпқа кіруге рұқсат бермеңіз.

Егер атыс кезінде көшеде болсаңыз, жерге жатып, баспанаға баруға тырысыңыз (*ғимараттың бұрышы, гүлзар, аялдама*), егер жақын жерде ондай болмаса, басыңызды қолыңызбен жауып, қозғалмай тік жатыңыз.

Бәрі басылған кезде сіз көтеріліп, маршрутты өзгерте отырып, межелі жерге жете аласыз.

7-параграф. Білім беру ұйымы ғимаратының жарылуы кезінде

32. Басшының іс-қимылы:

- білім алушылардың, тәрбиеленушілердің, педагогтердің және басқада қызметкерлердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін жоғары деңгейде қажетті жағдай ұйымдастыру;

- ғимараттың жарылуы туралы құқық қорғау және/немесе арнайы мемлекеттік органдарды дереу хабардар ету;

- қызметкерлердің, педагогтер мен білім алушылардың өмірін қорғауға арналған іс-әрекеттерді ұйымдастыру.

33. Персоналдың (қызметкерлер, педагогтер) және білім алушылардың іс-қимылы:

- шыны шкафтардың, витриналар мен терезелердің жанында болмауға тырысып, еденге жатыңыз;

- сіз негізгі қабырғалардың астына тығыла аласыз, өйткені көбінесе бөлімдер, төбелер, люстралар өлімге әкеледі;

- баспалдақ алаңына шықпауға, қосылған электр құралдарына қол тигізуге;

- қараңғыда қалғанда сіріңкені бірден жақпаңыз - газдың ағуы мүмкін;

- ғимараттан артқа қабырғаға басу арқылы шығу керек, әсіресе баспалдақпен түсу керек болса. Сіз бүгіліп, басыңызды қолыңызбен жабуыңыз керек-сынықтар мен әйнектер үстіне себілуі мүмкін.

Көшеде қалсаңыз, ғимараттан қашыңыз, бұл ретте карниздер және қабырғалар қадағалаңыз, олар құлап кетуі мүмкін. Сіз тез және мұқият жүруіңіз керек, өйткені үй құлаған кезде қалың шаң бұлт көтеріледі, ол дүрбелең тудыруы мүмкін.

8-параграф. Білім беру ұйымына террорист шабуыл жасаған кезде

34. Басшының іс-қимылы:

- білім алушылардың, тәрбиеленушілердің, педагогтердің және басқада қызметкерлердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін жоғары деңгейде қажетті жағдай ұйымдастыру;

- объектіде күдікті адамның немесе адамдар тобының анықталғаны туралы ақпаратты құқық қорғау және/немесе арнайы мемлекеттік органдарға дереу беру (оның ішінде адал ниетпен әрекет ету) ;

- құқық қорғау органдарының қызметкерлеріне қаскүнемді анықтау және ұстау уақытын қысқартуы мүмкін күдікті тұлға туралы барынша толық ақпарат беру;

-адамдарды қауіпсіз эвакуациялауды және жеке қауіпсіздікті қамтамасыз ету

35. Персоналдың іс-қимылы (қызметкерлер, педагогтер):

- жақын маңдағы білім алушыларды қорғауды ұйымдастыру: ғимараттан абайлап шығару немесе үй-жайға тығылу, есікті бұғаттау, құқық тәртібі қызметкерлерінің келуін күту;

- қорғаныңыз: ғимараттан тыныш кету немесе бөлмеде жасыру, есікті құлыптау, құқық қорғау органдарының қызметкерлерінің келуін күту;

- құқық қорғау және/немесе арнайы мемлекеттік органдарды, күзетті, персоналды, объект басшылығын қарулы шабуылдың фактісі мен мән-жайлары туралы мүмкіндігінше кез келген тәсілмен хабардар ету.

36. Білім алушылар мен ата-аналардың (заңды өкілдердің) іс-қимылы:

- қорғаныңыз: ғимараттан тыныш кету немесе бөлмеде жасырыну, есікті құлыптау, құқық қорғау органдарының қызметкерлерінің келуін күту;

- құқық қорғау және/немесе арнайы мемлекеттік органдарды, күзетті, персоналды, объект басшылығын қарулы шабуылдың фактісі мен мән-жайлары туралы мүмкіндігінше кез келген тәсілмен хабардар ету.

37. Білім беру ұйымының қауіпсіздігін қамтамасыз ететін тұлғалардың іс-қимылы:

- дәстүрлі емес діни ағымның жақтаушысын/ларын сыртқы белгілері бойынша анықтауға болады (белгілерді төменде қараңыз);

- мүмкіндігінше оның/олардың объектідегі адамдардың жаппай жиналу орындарына жылжуын бұғаттау;
- күдікті тұлғаны немесе тұлғалар тобын анықтау туралы объект басшылығына, құқық қорғау және/немесе арнайы мемлекеттік органдарға кез келген тәсілмен хабарлау;
- объектідегі адамдардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету шараларын қабылдау (эвакуациялау, ішкі кедергілерді оқшаулау және т. б.);
- қажет болған жағдайда объект бойынша (жеке өзі немесе бейнебақылау жүйесі арқылы) күдікті адамның немесе адамдар тобының қозғалысын бақылауды ұйымдастыру;
- өз қауіпсіздігіңізді қамтамасыз етіңіз.

38. Террористің сыртқы белгілері:

- ауа-райына сәйкес келмейтін, қолдан жасалған жарылғыш құрылғының (ҚЖЖҚ) элементтерін жасыруға арналған кең киім;
- киім астынан шығып тұрған ҚЖЖҚ элементтері, сымдар, тумблерлер, ажыратқыштар және т. б.;
- қолында қару немесе жарылғыш құрылғыны жасыруға болатын үлкен сөмкелер немесе баулулардың болуы;
- тасымалданатын заттарға абайлап жүгіну, оларды денеге басу және оларды мезгіл-мезгіл еріксіз сезіну;
- түрлі бұзылулар (*шеврондардың болмауы, пішіннің төменгі және жоғарғы бөліктері түсінің, бас киімнің сәйкес келмеуі*) болуы мүмкін бүркеніш нысанды киімді пайдалану.

3-тарау. Білім беру ұйымдарында және оның аумағында терроризм актілерінің алдын алу жөніндегі практикалық іс-шаралар

39. Білім беру мекемелерінің ғимараттарының шатыр, жертөле, қосалқы бөлмелер мен апаттық шығулар жабылып, мөрленуі қажет. Өрт гидранттары. Өрт сөндіргіштер мен электтері панельдер мөрленуі қажет.

40. Терроризм актілерінің алдын алу жөніндегі басшының іс-қимылы:

- терроризмге қарсы іс-қимыл саласындағы басшылық құжаттардың талаптарын білу және білім алушылардың, қызметкерлердің назарына жеткізу;
- ықтимал террористік қауіпке ден қою мәселелері бойынша ішкі істер органдарының бөлімшелерімен өзара іс-қимылды ұйымдастыру;
- қызметкерлердің, педагогтердің, білім алушылардың және қажет болған жағдайда олардың ата-аналарының (заңды өкілдерінің) қатысуымен іс-қимыл алгоритмдерін пысықтау бойынша практикалық жаттығуларды тұрақты өткізу;
- білім беру ұйымының терроризмге қарсы қорғау шараларын іске асыруға жауапты лауазымды тұлғаны анықтау.

41. Жауапты лауазымды тұлғаның іс-қимылы:

- білім беру ұйымдарының қызметкерлерімен, педагогтарымен және білім

алушыларымен жыл сайын терроризмге қарсы іс-қимыл мәселелері бойынша сабақтар жоспарлау және өткізу;

- терроризм актісі қатері туындаған жағдайда мекеме аумағында және үй-жайларында іс-қимыл жасау бойынша қызметкерлермен, педагогтармен және білім алушылармен жарты жылдықта екі реттен кем емес жаттығуларды жоспарлау және өткізу;

- басшыға терроризмге қарсы іс-қимыл шараларын жетілдіру және қызметкерлердің, педагогтар мен білім алушылардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету мәселелері бойынша ұсыныстар беру;

- күн сайын білім беру ұйымы объектісінің жағдайын бақылауды жүзеге асыру.

42. Директордың әкімшілік-шаруашылық жұмысы жөніндегі орынбасарының (ӘШЖ) іс-әрекеті:

- білім беру ұйымы аумағының қараңғы уақытта жарықтандырылуын қадағалау;

- білім беру ұйымының аумағынан қоқысты уақытында шығаруды қамтамасыз ету;

- бөгде қылықты бөтен адамға назар аудару керек.

43. Директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасарының іс-әрекеті:

- тәрбие жұмысының жылдық және айлық жоспарларына білім алушылардың, педагогтердің және білім беру ұйымының барлық қызметкерлері Құқық қорғау органдарының қызметкерлерінің қатысуымен «Террористің сыртқы белгілері», «Қолдан жасалған жарылғыш құрылғы қандай көрінеді», «Мектепте оқ атылса не істеу керек», «Түрлі жарақаттар кезіндегі алғашқы медициналық көмек шаралары», «Білім алушыларды ату ниетін білдіретін тұлғаның психологиялық портреті», «Экстремистік ұйымдардың қауіптілігі», «Террористер мен экстремистер жасөспірімдер мен жастарды өздерінің қылмыстық мақсаттары үшін қалай пайдалана алады» және т.б. тақырыптарында іс-шаралар өткізуді қосу;

44. Сынып жетекшілері мен педагогтердің іс-қимылдары:

- бөгде қылықты бөтен адамға назар аудару керек;

- зорлық-зомбылық акцияларына бейім оқушыларды анықтау;

- мектепшілік тәртіп ережелерін бұзуға бейім жекелеген білім алушыларды анықтау, оларды экстремистік ұйымдар мен реакциялық діни секталарға тарту фактілерінің алдын алу;

- террористік көріністерге ден қою алгоритмдерін пысықтау бойынша практикалық жаттығуларға белсенді қатысу;

- эвакуация бағыттарын жетілдіру бойынша ұсыныстар енгізу, жеке стресске төзімділікті және дағдарыс жағдайында басқару қабілетін арттыру.

45. Вахтерлердің әрекеттері:

- бөгде қылықты бөтен адамға назар аудару керек;

- шұғыл қызметтердің телефон нөмірлерін білу;

- күн сайын педагогтерге оқу үй-жайларының кілттерін беруді және сабақ аяқталғаннан кейін және оқу үй-жайларында тәртіп орнатылғаннан кейін

кілттерді тапсыруды бақылауға;

- білім беру мекемелерінің күдікті келушілерін пысықтау бойынша учаскелік инспекторлармен және кәметке толмағандардың істері жөніндегі инспекторлармен өзара іс-қимылды ұйымдастыру.

46. Кезекші әкімшінің іс-әрекеті:

- бөгде қылықты бөтен адамға назар аудару керек;

- білім беру ұйымдарына сабақ басталардан кем дегенде 30 минут бұрын келуге;

- кезекші педагогтардың жұмысын бақылауды жүзеге асыру және білім алушыларды білім беру ұйымына жіберу;

- күдікті қол жүгі (*ауыр сөмкелер, жәшіктер, үлкен түйіншектер және т.б.*) бар қызметкерлердің, педагогтар мен білім алушылардың кіруге әрекет жасауы туралы объект басшысын хабардар ету және күзету.

47. Білім беру ұйымы тұрақты құрамының іс-қимылы:

- бөгде қылықты бөтен адамға назар аудару керек;

- өздерінің жұмыс орындарына сабақ басталардан 15 минут бұрын олардың жай-күйін бөгде және күдікті заттардың, заттардың болмауын тексеру мақсатында және оларды сабаққа (жұмысқа) дайындау үшін келу;

- оларға бекітілмеген оқу үй-жайларында (сыныптарда, кабинеттерде және т. б.) сабақ өткізетін педагогтерге кілттерді алу және вахтерге тапсыру;

- сабақ аяқталғаннан кейін кезекші жауапты адам оқу бөлмесін тазалауын қадағалау

48. Білім алушылардың іс-қимылы:

- сабақтың басталуына уақтылы дайындық мақсатында мектепке алдын-ала келу.

49. Білім беру ұйымының қауіпсіздігін қамтамасыз ететін тұлғалардың іс-қимылы:

- мекеме аумағына автокөлік құралдарын өткізу кезінде әкелінетін жүктердің тиісті құжаттары мен сипатын тексеру;

- құжаттарды тексеруге және қызметтік істер бойынша мектепке баратын басқа ұйымдардан адамдардың келу мақсатына, келушілер кітабына тиісті жазбалар жасауға ерекше назар аудару;

- мектеп ғимаратына білім алушылардың туыстары мен таныстарын кіргізуді шектеу;

- қызметкерлердің, педагогтар мен білім алушылардың жұмысқа және сабақтарға жаппай (жалпы) келуі және жұмыс пен сабақ аяқталғаннан кейін кетуі кезінде ғимараттың кіру есіктерін бос ұстау. Тәуліктің қалған уақытында кіретін есіктер жабық күйде болуы және келген адамның қоңырауы бойынша күзетші ашуы тиіс;

- жұмыс күні аяқталғаннан кейін білім беру ұйымының ішкі үй-жайларын үнемі тексеріп, әр екі сағат сайын мекеме аумағын аралап, бөгде және күдікті заттарға назар аудару;

- барлық анықталған бұзушылықтар туралы білім беру ұйымының басшысына және күзет кәсіпорнындағы өзінің тікелей бастықтарына дереу баяндау.

Ескертпе: Әрбір қызметкер мен білім алушы мекемеде қауіпсіздікті қамтамасыз етуге қатысты кемшіліктер мен бұзушылықтарды анықтаған кезде бұл туралы мектеп директорына немесе оның қауіпсіздік жөніндегі орынбасарына дереу хабарлауға міндетті.

4 тарау. Техногендік сипаттағы төтенше жағдайлар туындаған кездегі білім беру ұйымы қызметкерлерінің іс-қимыл тәртібі

1-параграф. Өрттің (жарылыстың) пайда болуы

50. Білім беру ұйымының аумағында өрттің (жарылыстың) пайда болу себептері:

- электр жабдықтарының ақаулығы;
- өрт қауіпсіздігін сақтамау;
- көрші объектілердегі апат;
- сөндірілмеген от қалдықтары;
- жанар-жағар май сіңген шүберек;
- жер сілкінісі (қайталама факт);
- атмосферадағы найзағай құбылыстары және т. б.

51. Білім беру ұйымы басшысының іс-әрекеті:

- бұл туралы Мемлекеттік өртке қарсы қызметке (бұдан әрі - МӨҚ) 101 нөмірі бойынша телефон арқылы немесе 112 бірыңғай кезекші-диспетчерлік қызметке дереу хабарлау;

- адамдарды құтқару және эвакуациялау, өртті алғашқы өрт сөндіру құралдарымен сөндіру және материалдық құндылықтарды сақтау бойынша қолдан келетін шараларды қабылдау;

- өртке қарсы автоматты қорғау жүйелерінің жұмысқа қосылуын тексеру (өрт кезінде адамдарды хабардар ету);

- қажет болған жағдайда электр энергиясын өшіру (өрттен қорғау жүйелерін қоспағанда), желдету жүйелерінің жұмысын тоқтату;

- ғимарат үй-жайларында өрттің және түтіннің пайда болуын болдырмауға ықпал ететін басқа да іс-шараларды орындау;

- МӨҚ бөлімшесі келгенге дейін өрт сөндіру бойынша жалпы басшылықты жүзеге асыру (объектінің өзіндік ерекшеліктерін ескере отырып);

- өрт сөндіруге қатысатын қызметкерлердің қауіпсіздік талаптарын сақтауын қамтамасыз ету;

- МӨҚ бөлімшелерінің кездесуін ұйымдастыру және өрт ошағына кіру және өртке қарсы сумен жабдықтау үшін ең қысқа жолды таңдауға көмек көрсету.

Өрт сөндіру бөлімшесі келгеннен кейін білім беру ұйымының басшысы өрт сөндіру басшысын объектінің, іргелес құрылыстар мен құрылыстардың конструкциялық ерекшеліктері, сақталатын заттардың саны мен өрт қауіпті

қасиеттері және өртті ойдағыдай жою, қауіпсіздік үшін қажетті басқа да мәліметтер туралы хабардар етуге міндетті.

52. Персоналдың іс-қимылы (қызметкерлер, педагогтер):

- объектінің мекенжайы мен нөмірін, өрттің шыққан жерін, өзінің тегі мен лауазымын атай отырып, басшылыққа, сондай-ақ мемлекеттік өртке қарсы қызметке (бұдан әрі-МӨҚ) 101 нөмірі бойынша немесе 112 бірыңғай кезекші-диспетчерлік қызметке дереу хабарлау;

- сабақты тоқтату, электр аспаптары мен жабдықтарды тоқтан ажырату, жарықты сөндіру және терезелерді жабу;

- қатты түтіндеген жағдайда білім алушыларға кабинетте бар қорғау құралдарын беруге;

- сабырлық пен ұстамдылықты сақтай отырып, үрейленуге жол бермей, өрт кезінде эвакуацияның бекітілген жоспарына сәйкес оқушыларды бірінші қабатқа және одан әрі мектептен негізгі немесе қосалқы шығуға шығару;

- мүмкіндігінше зардап шеккендерге алғашқы көмек көрсету;

- өрт сөндірушілер мен құтқарушылардың кездесуін ұйымдастыру, оларға мектепке кіру орындарын көрсету, өрт гидранттарының люктерін орналастыру, эвакуациялау жоспары мен өрт шыққан жерді жоспарда көрсету;

- журнал бойынша білім алушыларды көшіруді жүзеге асыру, оның нәтижелері туралы білім беру ұйымының басшысына баяндау және ата-аналарды хабардар ету;

- тәрбиеленушілерді киіндіріп, топтан шығарады, қоңырау шалады.

53. Білім алушылардың іс-әрекеттері:

- өрт туралы дабылды естіген білім алушылар оқытушының нұсқауы бойынша эвакуациялау жоспарына сәйкес кабинет пен ғимараттан шығуы тиіс;

- эвакуациялау барысында үрейленбеу және итермеу;

- қатты түтіндеген кезде тыныс алу органдарын қорғау құралдарын пайдалану міндетті;

- эвакуациялау жоспарында көрсетілген бір жиын орнына жиналуға асықпай;

- жанында отырған сыныптасы жиын орнында болмаған жағдайда, дереу педагогке немесе білім беру ұйымының қызметкеріне хабарлаңыз.

54. Білім беру ұйымының қауіпсіздігін қамтамасыз ететін тұлғалардың іс-қимылы:

- объектінің мекенжайы мен нөмірін, өрттің шыққан жерін, өзінің тегі мен лауазымын атай отырып, басшылыққа, сондай-ақ мемлекеттік өртке қарсы қызметке (бұдан әрі-МӨҚ) 101 нөмірі бойынша немесе 112 бірыңғай кезекші-диспетчерлік қызметке дереу хабарлау;

- объектіні хабардар ету жүйесін іске қосу және тұтану туындағаны туралы хабарлау;

- объектінің әрбір бөлігінде адамдардың бар-жоғын тексеріп, адамдарды объектіден уақтылы эвакуациялауды бастау;

- өртті алғашқы өрт сөндіру құралдарымен оқшаулау және сөндіру бойынша шаралар қабылдау;

- мүмкіндігінше зардап шеккендерге алғашқы көмек көрсету;
- өрт сөндірушілер мен құтқарушылардың кездесуін ұйымдастыру, оларға объектіге кіру орындарын көрсету, өрт гидранттарының люктерін орналастыру, эвакуациялау жоспары және жоспарда тұтану орны;
- өрт сөндірушілер келгеннен кейін Ішкі істер органдарының қызметкерлері келгенге дейін аумақты қоршау керек және оған өртті сөндіруге қатысы жоқ адамдардың кіруіне тыйым салу керек.

2-параграф. Ғимараттар мен құрылыстардың кенеттен құлауы

55. Басшының іс-әрекеті:

- 112 нөмірі бойынша бірыңғай кезекші-диспетчерлік қызметке дереу хабарлау;
- объектінің әрбір бөлігінде адамдардың бар-жоғын тексеріп, объектіден білім алушылар мен қызметкерлерді дереу эвакуациялауды ұйымдастыру;
- эвакуациялау барысында өту жолдарында дүрбелең мен жаншудың жолын кесу;
- мүмкіндігінше зардап шеккендерге алғашқы көмек көрсету;
- ғимараттан қауіпсіз қашықтықта жинау орнын анықтау;
- қызметкерлер мен білім алушыларды түгендеуді ұйымдастыру;

56. Персоналдың (қызметкерлер, педагогтер) және білім алушылардың іс-қимылы:

- ғимараттан мүмкіндігінше тез кетуге тырысыңыз;
- білім алушыларға педагогтің нұсқауы бойынша әрекет ету;
- ғимараттан шығарда баспалдақпен түсіңіз;
- эвакуация кезінде дүрбелең мен қысым жасамаңыз;
- мүмкіндігінше зардап шеккендерге алғашқы көмек көрсету;
- көшеге шыққанда ғимараттың жанында тұрмаңыз, ашық кеңістікке және эвакуация орындарына өтіңіз;
- ғимараттан шығу мүмкіндігі болмаған жағдайда, ең қауіпсіз орынға ие болыңыз: негізгі қабырғалардың ойықтары мен бұрыштары, қабырға арқалықтары астында;
- мүмкін болса, үстелдің астына жасырыныңыз - ол құлаған заттар мен сынықтардан қорғайды;
- терезелер мен электр құрылғыларынан алыс болыңыз.

57. Білім беру ұйымының қауіпсіздігін қамтамасыз ететін тұлғалардың іс-қимылы:

- объектінің мекенжайы мен нөмірін, құлау орнын атай отырып, 112 нөмірі бойынша бірыңғай кезекші-диспетчерлік қызметке дереу хабарлау;
- объектінің ескерту жүйелерін іске қосу, құлау және әрекет ету тәртібі туралы хабардар ету;
- объектінің әрбір бөлігінде адамдардың бар-жоғын тексеріп, адамдарды объектіден уақтылы эвакуациялауды бастау;

- қирау нәтижесінде пайда болған өртті алғашқы өрт сөндіру құралдарымен оқшаулау және сөндіру бойынша шаралар қабылдау;
- мүмкіндігінше зардап шеккендерге алғашқы көмек көрсету;
- өрт сөндірушілер мен құтқарушылардың кездесуін ұйымдастыру, оларға объектіге кіру орындарын көрсету, өрт гидранттарының люктерін орналастыру, эвакуациялау жоспары және жоспарда құлау орны;
- өрт сөндірушілер келгеннен кейін Ішкі істер органдарының қызметкерлері келгенге дейін аумақты қоршап, оған авариялық-құтқару жұмыстарын жүргізуге тартылмаған адамдардың кіруіне тыйым салу қажет.

58. Егер сіз үйіңдіде болсаңыз, іс-әрекеттер:

- терең тыныс алыңыз, дүрбелең мен қорқынышқа бой алдырмаңыз;
- бетіңізді төмен қаратып, қауіпсіз жерге көшуге тырысыңыз (үйіңдінің бұрыштары);
- өзіңізді тексеріп, мүмкіндігінше өзіңізге алғашқы көмек көрсетіңіз;
- айналаңыздағы кеңістікті мүмкіндігінше мұқият кеңейтіңіз;
- металл заттармен ырғақты соғу арқылы сигнал беріңіз;
- бұлшықетті еркін және денеңізге шынтақты қысып, байқаған тар жол арқылы шығуға ұмтылыңыз;
- үмітсіздікке ұшырамаңыз және көмек күтіңіз.

3-параграф. Атмосфераға күшті әсер ететін улы, радиоактивті шығарындылармен авариялардың туындауы және биологиялық қауіпті заттар (КӘУЗ)

59. Басшының іс-әрекеті:

- бұл туралы 112 нөмірі бойынша бірыңғай кезекші-диспетчерлік қызметке дереу хабарлау;
- объектінің қызметкерлері мен оқушылары арасында жұқтыруды болдырмау, эвакуациялау және құтқару бойынша қолдан келген шараларды қабылдау;
- қажет болған жағдайда ғимараттың терең жертөлесінде жасырынуға;
- өртке қарсы автоматты қорғау жүйелерінің жұмысқа қосылуын тексеру (өрт кезінде адамдарды хабардар ету);
- жұқтыру бұлтының таралуын болдырмау үшін желдету жүйелерінің жұмысын тоқтата тұру;
- жұқтыру бұлтының дамуын алдын алуға, ықпал ететін басқа іс-шараларды орындау;
- мүмкіндігінше зардап шеккендерге алғашқы көмек көрсету;
- объектінің ғимаратына кіруді шектеу;
- ғимараттан қауіпсіз қашықтықта жинау орнын анықтау;
- қызметкерлер, педагогтер және білім алушылармен тілдесуді ұйымдастыру;

60. Персоналдың іс-қимылы (қызметкерлер, педагогтер):

- сабақты тоқтату, электр приборлары мен жабдықтарын тоқтан ажырату, жарықты сөндіру және терезелерді жабу;

- оқушыларға кабинетте бар қорғаныс құралдарын (мақта-дәке таңғыштар) беру;

- сабырлық пен ұстамдылықты сақтай отырып, үрейленуге жол бермей, білім алушыларды бірінші қабатқа шығаруға және одан әрі бекітілген эвакуациялау жоспарына сәйкес мектептен негізгі немесе қосалқы шығу орындарына шығару;

- мүмкіндігінше зардап шеккендерге алғашқы көмек көрсету.

Ғимараттан эвакуациялау кезінде келесі ережелерді сақтау керек:

- жылдам қозғалып, бірақ жүгірмей және шаң көтермеу;

- қабырғаға сүйенбеу және айналадағы заттарға қол тигізбеу;

- жол бойында кездесетін сұйықтық тамшыларына немесе белгісіз заттардың ұнтақ тәрізді шашырандыларын баспау;

- жеке қорғаныс құралдарын алуға болмайды;

- тамақ ішпеу, су ішпеу;

- ғимараттан қауіпсіз қашықтықта орналасқан жиналу орнына бару;

- білім алушылармен тілдесу және білім беру ұйымының басшысына есеп беру.

61. Білім алушылардың іс-әрекеттері:

- білім алушылар КӘУЗ шығарындылары туралы құлақтандыру сигналын естігенде, педагогтың нұсқауларын орындауы тиіс;

- мақта-дәке таңғышын тағу;

- эвакуация кезінде үрей тудырмай және қысым жасамау;

- мүмкіндігінше зардап шеккендерге алғашқы көмек көрсету.

Ғимараттан эвакуациялау кезінде келесі ережелерді сақтау керек:

- жылдам қозғалып, бірақ жүгірмеу және шаң көтермеу;

- қабырғаға сүйенбеу және айналадағы заттарға қол тигізбеу;

- жол бойында кездесетін сұйықтық тамшыларына немесе белгісіз заттардың ұнтақ тәрізді шашырандыларын баспау;

- жеке қорғаныс құралдарын алуға болмайды;

- тамақ ішпеу, су ішпеу;

- ғимараттан қауіпсіз қашықтықта орналасқан жиналу орнына бару;

- жанында отырған сыныптасы жиын орнында болмаған жағдайда, міндетті түрде дереу педагогқа, қызметкерге немесе білім беру ұйымының басшысына хабарлау.

62. Білім беру ұйымының қауіпсіздігін қамтамасыз ететін тұлғалардың іс-қимылы:

- объектінің мекенжайы мен нөмірін және болған оқиға туралы ақпаратты атай отырып, басшылыққа, сондай-ақ 112 нөмірі бойынша бірыңғай кезекші-диспетчерлік қызметке дереу хабарлау;

- объектінің ескерту жүйелерін іске қосу және КӘУЗ шығарындылары туралы хабардар ету;

- объектінің әрбір бөлігінде адамдардың бар-жоғын тексеріп, адамдарды объектіден уақтылы эвакуациялауды бастау;

- мүмкіндігінше зардап шеккендерге алғашқы көмек көрсету;
- құтқарушылардың кездесуін ұйымдастыру, оларға объектіге кіру орындарын көрсету, өрт гидранттарының люктерін орналастыру, эвакуациялау жоспары және жоспарға шығару орны;
- құтқарушылар келгеннен кейін ішкі істер органдарының қызметкерлері келгенге дейін аумақты қоршау керек және оған зарарсыздандыру жөніндегі іс-шараларға қатысы жоқ адамдардың кіруіне тыйым салу қажет.

5 тарау. Білім беру ұйымдарының білім алушыларды, тәрбиеленушілерді және қызметкерлерді техногендік сипаттағы төтенше жағдайлар туындаған кездегі қорғау тәсілдерімен іс-әрекеттерді оқыту бойынша практикалық іс-шаралар

63. Білім беру ұйымдарының білім алушыларды, тәрбиеленушілерді және қызметкерлерді техногендік сипаттағы төтенше жағдайлар туындаған кездегі қорғау тәсілдерімен іс-әрекеттерді оқыту тыңдаушыларда мақсатты және арнайы ұйымдастырылған процесс: адам жағдайында туындайтын қауіп-қатерлерден қорғану үшін қажетті білім, дағдылар мен дағдыларды қалыптастыру. Төтенше жағдайлар немесе төтенше жағдайлардың қайталама зақымдайтын факторларының әсері сондай-ақ апаттар мен табиғи апаттар.

64. Білім беру ұйымдарының қызметкерлерін, білім алушыларды, тәрбиеленушілерді техногенді сипаттағы төтенше жағдайларда қорғану әдістері мен әрекеттері келесі болып табылады:

1) Мінез-құлық ережелерін, төтенше жағдайлар кезінде қорғаныс және іс-қимыл әдістерін зардап шеккендерге алғашқы медициналық көмек көрсету әдістерін, жеке және ұжымдық қорғаныс құралдарын қолдану ережелерін үйрету;

2) Төтенше жағдайлардың алдын алу және олардың салдарын жою бойынша шараларды ұйымдастыру мен жүргізудің практикалық дағдыларын жетілдіру;

3) Жаттығулар мен жаттығулар барысында техногендік сипаттағы төтенше жағдайларда әрекет ету тәртібі, сондай-ақ құтқару және шұғыл жұмыстарды жүргізу,

65. Төтенше жағдайларда алдын алуда басшының іс-қимылы:

- азаматтық қорғаныс саласындағы басшылық құжаттардың талаптарын білу және білім алушылардың, қызметкерлердің назарына жеткізу;

- әртүрлі төтенше жағдайға әрекет ету мәселелері бойынша ішкі істер, азаматтық қорғау органдарының бөлімшелерімен өзара іс-қимылды ұйымдастыру;

- Қазақстан Республикасы ішкі істер министрінің 2020 жылғы 2-шілдедегі №494 «Халыққа және азаматтық қорғау саласындағы мамандарға хабар беру, білімді насихаттау, оқыту қағидаларын бекіту туралы» (Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінде 2020 жылы 15 сәуірде № 20990 боп тіркелген) бұйрығына сәйкес қызметкерлердің, педагогтердің, білім

алушылардың және қажет болған жағдайда олардың ата-аналарының (заңды өкілдерінің) қатысуымен іс-қимыл алгоритмдерін пысықтау бойынша практикалық жаттығуларды тұрақты өткізу;

- білім беру ұйымында азаматтық қорғау шараларын іске асыруға жауапты лауазымды тұлғаны анықтау.

66. Жауапты лауазымды тұлғаның іс-қимылы:

- білім беру ұйымдарының қызметкерлерімен, педагогтарымен және білім алушыларымен жыл сайын азаматтық қорғау мәселелері бойынша сабақтар жоспарлау және өткізу;

- қауіп төндіретін төтенше жағдай туындаған жағдайда мекеме аумағында және үй-жайларында іс-қимыл жасау бойынша қызметкерлермен, педагогтармен және білім алушылармен жартыжылдықта екі реттен кем емес жаттығуларды жоспарлау және өткізу;

- басшыға азаматтық қауіпсіздік шараларын жетілдіру және қызметкерлердің, педагогтар мен білім алушылардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету мәселелері бойынша ұсыныстар беру;

- күн сайын білім беру ұйымы объектісінің жағдайын бақылауды жүзеге асыру.

67. Директордың әкімшілік-шаруашылық жұмысы жөніндегі орынбасарының (ӘШЖ) іс-әрекеті:

- білім беру ұйымы аумағының қараңғы уақытта жарықтандырылуын қадағалау;

- білім беру ұйымының аумағына арнайы және авариялық-құтқару құралдарының кедергісіз өтуін қамтамасыз ету;

- білім беру ұйымының аумағынан қоқысты уақытында шығаруды қамтамасыз ету;

- қорғаныс құралдарының дұрыс күйін қамтамасыз ету (өрт гидранттары, өрт сөндіргіштер мен электр панельдер).

68. Директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасарының іс-әрекеті:

- тәрбие жұмысының жылдық және айлық жоспарларына білім алушылардың, педагогтердің және білім беру ұйымы, құқық қорғау органдары және азаматтық қорғау мәселелері жөніндегі органдар қызметкерлерінің қатысуымен іс-шаралар өткізуді енгізу.

69. Сынып жетекшілері мен педагогтердің іс-қимылдары:

- төтенше жағдайларды жою алгоритмдерін әзірлеу бойынша практикалық сабақтарға белсенді қатысу;

- эвакуация бағыттарын жетілдіру бойынша ұсыныстар енгізу, жеке стресске төзімділікті және дағдарыс жағдайында басқару қабілетін арттыру.

70. Вахтерлердің әрекеттері:

- шұғыл қызметтердің телефон нөмірлерін білу;

- күн сайын педагогтерге оқу үй-жайларының кілттерін беруді және сабақ аяқталғаннан кейін және оқу үй-жайларында тәртіп орнатылғаннан кейін кілттерді тапсыруды бақылауға;

71. Кезекші әкімшінің іс-әрекеті:

- білім беру ұйымдарына сабақ басталардан кем дегенде 30 минут бұрын келуге;

- кезекші педагогтардың жұмысын бақылауды жүзеге асыру және білім алушыларды білім беру ұйымына жіберу;

72. Білім беру ұйымы тұрақты құрамының іс-қимылы:

- өздерінің жұмыс орындарына сабақ басталардан 15 минут бұрын олардың жай-күйін бөгде және күдікті заттардың, заттардың болмауын тексеру мақсатында және оларды сабаққа (жұмысқа) дайындау үшін келу;

- оларға бекітілмеген оқу үй-жайларында (сыныптарда, кабинеттерде және т. б.) сабақ өткізетін педагогтерге кілттерді алу және вахтерге тапсыру;

- сабақ аяқталғаннан кейін оқу бөлмесін тазалауды бақылау.

73. Білім алушылардың іс-қимылы:

- сабақтың басталуына уақтылы дайындық мақсатында мектепке алдынала келу.

74. Негізгі және қосалқы ғимараттарға қойылатын міндетті талаптар:

1) білім беру мекемелерінің ғимараттарының шатыр, жертөле, қосалқы бөлмелер мен апаттық шығулар жабылып, мөрленуі қажет, сондай-ақ олардың жолдары сол немесе басқа бөлмеге кедергісіз кіру үшін реттелуі тиіс;

2) авариялық шығулар мен басқа да қосалқы үй-жайлардың кілттердің екінші нұсқасы белгілі бір жерде (күзет бекеті, қарауыл және т.б.) орналасуы керек;

3) барлық өрт крандары, өрт сөндіргіштер және электрщиттер мөрленуі тиіс.

6 тарау. Шұғыл әрекет ету қызметтерінің телефондары

75. Дайындалып жатқан немесе жасалған қылмыс туралы дереу тұрғылықты жері бойынша ҰҚК немесе ПМ аумақтық органдарына, не сенім телефоны бойынша немесе электрондық пошта мекен-жайына дереу хабарлаңыз.

ҰҚК кезекші қызметінің телефоны: 110

Бірыңғай кезекші-диспетчерлік телефоны: 112

Өртке қарсы қызмет телефоны: 101

Ішкі істер органдары кезекші қызметінің телефоны: 102

Жедел медициналық көмек телефоны: 103